

доц. др Ирена Љубомировић, *Ниш и Понишавље у III и IV веку н.е.*
рецензија рукописа

Рукопис *Ниш и Понишавље у III и IV веку н.е.* др Ирене Љубомировић, доцента на Департману за историју Филозофског факултета Универзитета у Нишу, посвећен је важном сегменту историје Понишавља у Римско доба, будући да је римски Наис био један од најзначајнијих градова централног Балкана.

Рукопис предложене монографије састоји се из три целине, тематски конципиране, и већег боја мањих поглавља унутар њих. Кратак, али драгоцен преглед релевантних извора, претходи главном тексту.

Прва целина рукописа (*Naissus – римски муниципијум*) доноси преглед историје Наиса и околине од I до V века. Др Љубомировић посебно наглашава, сасвим оправдано, период који почиње победом над Готима 269. године и значај битке за Клаудија II. У време тетрархије, Наис је био под Лицинијевом контролом (од 308. до 316. године). О значају који је за њега имао Наис сведоче, како наглашава др Љубомировић, сребрни тањира израђивани у градској радионици током припрема за прославу његових деценалија. У оквиру ове целине др Љубомировић је посебне сегменте рада посветила топографији и путној мрежи Наиса. Војној организацији Наиса ауторка посвећује посебну пажњу. Заснивајући своје излагање на добром познавању извора и релевантне литературе, др Љубомировић даје и сопствени допринос истраживањима римске војске. Наиме, упоређујући прилике у Наису са Улпијаном и Скупима, др Љубомировић с разлогом закључује да је и у Наису, током IV и V века, могла бити стационирана једна јединица типа *pseudocomitatenses*. Њен логор је вероватно било позно утврђење у Балајнцу, изграђено крајем III или почетком IV века.

Друга целина рукописа (*Привреда, друштво и религија*) на почетку доноси преглед рударске делатности у области утврђења *Timasum Minus* и Ремесијане. Ауторка врло утемељено закључује да је постојање радионице за израду оружја и војне опреме, као и других официна, морало бити повезано са рудним залеђем града. Посебна вредност ове целине огледа се у ауторкином тумачењу закона и указа издатих у Наису (сакупљени су у Теодосијевом кодексу) као потврда Диоклецијановог и Константиновог боравка у граду. Резултати анализе података Теодосијевог кодекса приказани су у табели на крају поглавља. Преглед религијског живота града, како римских, аутохтоних и оријенталних култова, тако и раног Хришћанства, ауторка заснива на релевантном епиграфском и археолошким материјалу. Нарочита пажња посвећена је представама Асклепија, Хигије и других божанстава на бронзаној огради са Медијане, откривеној 2008. године. У овој целини рада посебно се истиче приказ комплекса око ранохришћанске базилике са мартирijумом (код данашњег Моста младости).

Последња тематска целина рукописа (*Медијана – средиште привредног живота и место боравка римских царева*), на почетку дониси преглед досадашњих радова на Медијани (од Ф. Каница 1864. године, до 2011. године). Ауторка потом разматра фазе становања на локлитету, у периоду од IV до средине V века, пре свега на основу материјалних остатака. На основу овог материјала др Љубомировић закључује да је

комплекс имао одлике резиденцијалног карактера који су препознатљиви и на локалитетима других палата и вила римских царева (Диолецијанова палата у Сплиту, Галеријева у Гамзиграду, Константинова у Константинополису). Др Љубомировић истиче је Медијана била царска резиденција, али у исто време и центар економског живота, о чему сведоче остаци житница, занатских радионица и водовода. Целина се завршава приказом напада Гота из 378. године и њиховим присуством на Медијани. Ауторка с правом закључује да је насељавање Гота на Медијани довело до деурбанизације овог простора.

Закључак, опсежан резиме на енглеском језику и спискови извора и литературе заокружују ауторкино постигнуће. Утемељен на основу релевантне литературе, писаних извора и археолошког материјала, рукопис одражава ауторкино свеобухватно познавање теме којом се бави. Писана мирним и сигурним стилем, монографија доц. др Ирене Љубомировић биће вредан прилог нашим знањима о историји римских градова на Балканском полуострву у доба позне антике.

Имајући на уму напред изречено, слободна сам да топло препоручим рукопис доц. др Ирене Љубомировић *Нии и Понишавље у III и IV веку н.е.* за штампање.

У Београду, 25. новембра 2015. године

проф. др Данијела Стефановић
Филозофски факултет
Универзитета у Београду